

GÜNDÜZ VASSAF • Türkiye Sen Kimsin?

İletişim Yayınları 1317 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 176

ISBN-13: 978-975-05-0596-6

© 2008 İletişim Yayıncılık A. Ş. (1. Basım)

1-5. BASKI 2008-2014, İstanbul

6. BASKI 2018, İstanbul

EDITÖR Kıvanç Koçak

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Utagawa Hiroshige

UYGULAMA Hasan Deniz

DÜZELTİ Begüm Güzel

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Deve Kaldırım Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

GÜNDÜZ VASSAF

Türkiye Sen Kimsin?

Uçmaktelere Yazıları 1



GÜNDÜZ VASSAF Liseyi Robert Kolej’de tamamladıktan sonra aldığı futbol bursuyla psikoloji eğitimi gördüğü George Washington Üniversitesi’nden mezun oldu. Gençliğinde ABD’de akıl hastanesi gardiyanlığından TRT’de radyo spikerliğine kadar çeşitli işlerde çalıştı. Hacettepe Üniversitesi’nden psikoloji doktorasını aldıktan sonra, uzun süre Ankara Üniversitesi Mediko-Sosyal Merkezi’nde öğrencilere psikolojik danışmanlık yaptı. Sonradan pişman olacağı, Türkiye’nin ilk zekâ testini geliştirdi. Uzun yıllar bu testlerin bir tür zekâ katliamı olduğuna dikkat çekti. Uluslararası Psikologlar Konseyi yönetim kurulu üyeliğine seçildi, Union of Psychological Science Barış Komitesi kurucu üyesi oldu, American Psychological Association’ın toplum psikolojisi bölümünün Avrupa ve Ortadoğu koordinatörlüğünde görev aldı. 12 Eylül askerî darbesinden sonra öğretim üyeliği yaptığı Boğaziçi Üniversitesi’nden istifa etti. Türkiye’de Psikologlar Derneği’nin kurucu üyelerinden olmasının yanı sıra 12 Eylül’e kadar Uluslararası Af Örgütü’nün İstanbul Şubesi başkanlığında, Tüm Öğretim Üyeleri Derneği (TÜMÖD) yönetim kurulunda yer aldı. O tarihten sonra Kassel, Marburg ve Bremen üniversitelerinde öğretim üyesi, Kanada McGill Üniversitesi Center for Developing Area Studies’de “konuk” akademisyen, Amsterdam’da Averroes Stichting’de klinik psikolog, Viyana’da Institute für Höhere Studium ve Avrupa Bilim Vakfı’nda da konuk araştırmacı olarak çalıştı. Kurulduğu günden kapandığı 2016’ya kadar Radikal gazetesinde “Uçmaktakere” başlıklı köşe yazılarıyla 20 yıl boyunca yer aldı.

Kitapları: *Zekâ ve Zekâ Testleri Nedir? Ne Değildir?* (Ankara Üniversitesi Mediko Sosyal Merkezi Yayınları, 1977); *Daha Sesimizi Duyurmadık: Avrupa’da Türk İşçi Çocukları* (Belge Yayınları 1983; İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2002); *Cehenneme Övgü* (Ayrıntı, 1992; İletişim, 1999); *Cennetin Dibi* (Ayrıntı, 1996; İletişim, 1999); *Annem Belkıs* (İletişim, 2000); *40 Yıl Önce 40 Yıl Sonra Amerika-Rusya* (İletişim, 2006); *Tarihi Yargılıyorum* (İletişim, 2007); *Türkiye Sen Kimsin?* (İletişim, 2008); *Leventnâme* (Heyamola, 2009); *Kimliğimi Kaybettim Hükümsüzdür* (İletişim, 2010); *Mostari: Bir Köprü Bekçisinin Günlüğü* (YKY, 2013); *Medeniyet, Kültür, Sanat* (İletişim, 2014); *İstanbul’da Kedi* (YKY, 2014), *Boğaziçi’nde Balık* (YKY, 2015), *Nâzım (Aylak Adam, 2015), Ne Yapabilirim? / Geleceğe Kartpostallar* (İletişim, 2016), *Yol Arkadaşım: Havaalanı Yazıları* (Karakarga, 2017), *Sınırsız* (İletişim, 2018).

Hazırlayan: *Özgürleşmenin Sorunları: Mehmet Ali Aybar Sempozyumları* (Tarih Vakfı Yayınları, 2003); *Belkıs Halim Vassaf’ın defterinden: Dumezil’in Sosyoloji Dersi Notları* (Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2009).

Çeviri: *Guantanamo’dan Şiirler* (Der. Marc Falkoff, Bilgin Adalı ile birlikte, YKY, 2008).

*Aitliklerimizden bizi özgürleştirerek dünya
vatandaşı olabilmemizin kapısını aralayan
iki üniversite öğrencisi, Facebook'un öncüleri
Aaron Greenspan ile Mark Zuckerberg'e
ve Facebook kullanıcılarına...**

(*) **6. baskıya dipnot:** Cambridge Analytica Şirketi ve Facebook'un, haberleri olmadan 50 milyon kişinin bilgilerini paylaşarak kitle manipülasyonu konusunda işbirliği yaptıkları anlaşıldı. Yüzyılımızın yeni tür diktatörlüklerinin yolu böyle döşeniyor. Kitabı Facebook kurucularına ithaf ettiğimde bu tehlikeyi görmediğim için kendimi eleştiriyor, okurlardan özür diliyorum (2018).

TEŐEKKÖR

Uçmaktelere yazılarının *Radikal* gazetesinde
çıkmasında emeği geçen Cem Erciyes,
Erkan Aktuđ, Evrim Altuđ, Hakan Bayhan
ve Şerif Erol'a teŐekkÖrlerimle...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	13
------------	----

I. BEN TÜRKÜM

Türküm.....	23
Annemin Memleketinden Ayrılışı.....	25
Dili Kesik Cumhuriyet.....	28
“% 100 TÜRK”.....	30
“Biz Adam Olmayız”.....	32
Ses Ses 1, 2, 3... ..	34
Biz Bize Neden Benzemeyelim?.....	36
Türkiye’ye Düşman Aranıyor.....	38
Ey Anket Söyle Bana Türkler Kim?.....	40
Özgür İnsanlar Tarihi.....	42
Annem Bellis’in Yasaklar Türkiye’si.....	44
Türk Gazetelerinde Ölüm.....	46
Korku Kültürümüzden Kartpostallar.....	48
“Türkiye Türklerindir”.....	50
“Türkiye’yi Şikâyet Etmeyeceğim”.....	52
Mehmet Ali Ağca’ya Haksızlık.....	54
Türkiye’de Yaşamın Bedeli.....	56

Japonya'da Budist Demokrasisi mi Var?	59
Türkler Irkçı mı?.....	61
Türkiye'nin Bilirkişileri Halkını Arıyor.....	64
Bizim Tarihimiz Kimin Tarihi?.....	66
Türkiye'de İtaat ve İsyan.....	69
Türkiye! Sen Kimsin?.....	71

II.

KIRALIK HÜKÜMETLER

Apolitik Gençlik!.....	77
İşbirlikçi Üniversite.....	79
Derin Devlet Eleman Arıyor.....	81
Atatürk'ün Karikatürü.....	83
Türkiye Darbecilerini Neden Baş Tacı Eder?.....	86
Siber Savaşlara Hazır mıyız?.....	89
YÖK Üniversitesi'nde Nazi İdeolojisi.....	92
Yassıada'ya Askerî Darbe Müzesi.....	94
Devletin Üniversitede Ne İş Var?.....	96
Dilini Arayan Gençlik.....	98
Google'a Göre Cumhuriyet.....	101
Türkiye Niçin Kıbrıs'ta?.....	103
Çıldırınlar, Çıldırınlar, Çıldırınlar.....	105
İçimiz Polis, Dışımız Ajan.....	107
Vicdani Red Hakkı.....	109
Ölüm Cezası.....	111
Üniversite Öğrencilerinin Dikkatine!.....	113
Denizden Esen Özgürlük.....	116
Soldan Sonra İslâm.....	118
Türkiye Çocuk Bir Ülke.....	120
Totaliter İdeolojinin Teminatı: YÖK.....	122
Tarihte Hep Sınıfta Kalıyoruz.....	124
Kıralık Hükümetler.....	126

III. PEYGAMBERLERE REKLAM HAKKI

Dinlerin Dokunulmazlığı.....	131
Bayrak ve Cami.....	133
“Eyvah, Gene Yanlış Bindik”.....	135
Haç ve Hilal Windows İmparatorluğu’nda.....	137
Quo Vadis Türkiye? İslâmlaşarak Batılılaşmak!.....	139
Peygamberlere Reklam Hakkı.....	141
Türkiye’de İslâm Kültürü Cehaleti.....	143
Şeytan, Papa ve İslâm.....	146
Dinler Sahnesinde Vatikan Modeli.....	148
Papa’ya Dilekçe.....	150
Oley Allah!.....	152
Apoletli Tarikatçı.....	154
Cemaat Var, Birey Yok.....	156
Haçlı Şövalye Bernard Lewis.....	158
21. Yüzyıl ve Dinlerin Geleceği.....	160

IV. KAHRAMANLARIMIZ, KÜLTÜRÜMÜZ, HER GÜN YAŞADIKLARIMIZ

Sömürge Aydınları.....	165
Picasso Türkiye’de!.....	167
Doğu Batı Tuzakları.....	169
Jandarma Gözetiminde Kitap Okuma.....	171
“Çirkin Türk’ler Güneydoğu’da.....	173
Türkiye’de Torpil Kültürü.....	175
Nâzım Hikmet.....	177
Türkiye’de Medeni Cesaret.....	179
Almanya Başkonsolosu’na Mektup.....	181
Bulgaristan’da Üç Köy.....	183
İstanbul’da Bir Amsterdamlı.....	185
Finler Bıçakçıdır, Türkler Kafa Atar.....	187
Hamamdan Küvete Kirli Siyaset.....	189
Tarzanca Konuşan Türkiye.....	192

Başbakan En Son Ne Zaman Kütüphaneye Gitti?	194
“Benim Adım Kırmızı”	196
Az Padişahlı Bol Atatürk	198
Öğrenci Eylemlerinin Geleceği	200
Shakespeare 12 Eylül’e Karşı	202
Sigarayı Ay Yıldızlı Tarafından Tüttürmek!	204
Eyüp’te Ölü Yarışması	206
Mustafa Kemal ve Nâzım Hikmet	208
İstanbul’da Bienal	210
Kentucky Fried Türkiye	214
Hrant Dink	216
Hitler Makro’da	216
Kitap Nasıl Okunmalı?	219
Okullarımızda “Eski Türkçe” Yasası	221
İran’da Aziz Nesin’ler	223
Yaşar Kemal’in Sanatı	225
İzmit’te Akşam Saat Beş	227
Dayım Zekeriya Sertel	229
Şerif Mardin	231
Çin Büyükelçisiyle Havadan Sudan Konuşmak	233
Dolmuş Sohbetinde Cumhuriyetin Yakın Tarihi	235
Büyük Depremın Küçük Türkiyesi	237
Erkeklerimiz Zalim, Kadınlarımız Bela	239
Ayşe Zarakolu	241
Nâzım Hikmet’e Ambargo	243

V.

DAVA DÜNYALI OLMAK

TÜRKİYE’DEN DÜNYAYA BAKIŞ

Türkiye Uzmanı Türkler	249
Pinokyo Buraya Yumruk Havaya	251
Türkiye’de Yabancı Olmak	253
Ermeni Konferansı	255
İsrafil’in Borusu	257
Türklerin İlkeleri	259
Devlet Kimden Korkar?	261

Türkiye'nin En Büyük Düşmanı Osmanlı.....	263
Büyükada'nın Beyrutlaşması.....	265
İlkeli İlkesizlikler Ülkesi.....	267

DÜNYA'DAN TÜRKİYE'YE BAKIŞ

Türkiye'nin Otoportresi.....	271
Türkiye, Turkey ve Hindi.....	273
McOsmanlı.....	275
“Anne, Türkler Geliyor!”.....	277
En İyi Bizim Tarihimiz.....	279
Shakespeare'in Türkleri.....	281
Lenin'in Türkleri.....	284
Amerikalı Türkiye'nin Avrupalı Vatandaşları.....	286
Londra'da Türkler.....	288
Çokkültürlülüğün Çıkmaz Yolu.....	290
Herkes Azınlık Olabilir.....	292
Psikologlar İrkçi mi?.....	295
Almanya'ya Türk Şansölye.....	297
Doğuyu Kaybetmek.....	299
Asyalı Suadiyeliler, Avrupalı Kasımpaşalılar.....	301
Köpekler ve Çinliler Giremez.....	303
Türk Gazetelerinde Birinci Sayfa.....	305
Ülkelerin Aşğılık Kompleksleri.....	307
Ermeni-Türk İlişkilerinde “Öteki”.....	309
Ermeniler Kırmızı, Yahudiler Siyah.....	311
Türkiye Maskeli Baloda.....	313
Romeo Varken Mecnun'u Kim Takar?.....	316
İstanbul'a Simge Arayanlara.....	318
Kimin Bayrağı En Yüksekte?.....	320
Milliyetçilik Minderinde Amerikalılarla Türkler.....	322
Dünya Başkanı Kim Olmalı?.....	324
Dava Dünyalı Olabilmek.....	326

ÖNSÖZ

Başlık aldatmasın.

Bu Türkiye'ye meydan okuma kitabı değil.

Değişime en dirençli önyargılarımızdan biri memleketimizle ilgili.

Önce bildiklerimizin kısa bir tekrarı.

Totaliter rejimlerde tek tip elbiseye alıştırılmış toplumların örneklerini tarihimizde çok gördük. Ama Batı demokrasilerinin de sorgulamadıkları ezberleri olduğunu, insan hakları sözcülerinin kör noktalarını unutmayalım. Bireyi devlete karşı koruyan bir hukuk sisteminin yokluğunda ya da bugün birçok Batı demokrasisinde gördüğümüz gibi var olan hukuk sistemleri çiğnendiğinde, toplum korkunun binbir çeşidiyle sindiriliyor. İnsanlar sindirildikçe rejimin değerlerine alıyor, onları içselleştiriyor. Barış için zaman zaman yapılan gösteriler, dünya çapında olsa bile, düzene sivrisinek vızıltısı gibi gelmekten de öte, rejimlerin demokrat yüzünü meşrulaştırıyor.

Söz konusu toplum ister zengin olsun ister yoksul, ister eğitilmiş olsun ister cahil, rejimin ideolojisiyle beslenenler, millî bir görüşe alıştırılıyor, alıyor.

Devletin ideolojisiyle dikta kurması, memleketi, bayrağa ait-

lik üstünden tezgâhlanan değer yargıları, bizleri rejimin gönüllü tutsakları yapıyor.

Örneğin, Güney Afrika'da ırkçı, apartheid rejiminde yaşayan beyazlar ırkçı doğmadı. Rejimin değerleri onları ırkçı yaptı; siyahilerin aşağı bir tür olduklarına hem kalben hem mantıken inandılar.

Örnekler çok.

Örnekler çok ama bize ters gelebilirler.

Taraf tuttuğumuzdan, taraflarımıza aitliğimizden bizim kahramanımız ötekinin düşmanı, ötekinin kahramanı bizim düşmanımız. Solcuysanız Hitler'in Almanyası'nı kınarken Sovyetler Birliği'ni övebilirsiniz.

İkisi de totaliter rejim.

İkisinin de milyonlarca kurbanı, birinin temerküz kampları, diğerinin gulagları var.

Solcuysanız Che Guevara kahramanınız olabilir. Onu, Castro karşıtı Kübalıları kurşuna dizen mangalara nezaret ederken düşünmeyebilir, Havana'da Merkez Bankası'nın başındaki bürokrat olarak göremeyebilirsiniz. İkisini de yaptı. Destanlarımızda bulamazsınız.

Mesele sol sağ, haklı haksız meselesi değil. Birinci Dünya Savaşı sonunda İstanbul'u işgal eden emperyalist güçlerin Asya'ya geri sürmek istediği Türkler Kurtuluş Savaşı'nda haklıysa, 1071'de Asya'dan Anadolu'yu istila etmeye gelen Türkler'e karşı Malazgirt'te topraklarını savunmak için savaşan Rumlar da aynı derecede haklı değil miydi?

Kendimizi haklı, başkasını haksız görmemizin en çarpıcı örneği belediye otobüslerinde: Otobüs kalabalık. Yeni binenler sesleniyor, "Arkadakiler ilerleyin, yer var." Birkaç durak sonra artık öndekiler arkada. Taraf değiştirmiş, "Öndekiler itmeyin" diyerek arkadakilerin korosuna katılmışlardır.

Rejim karşıtları, düşüncelerinden çok, ülkelerine bağlı olmamakla, ülkelerini sevmemekle suçlanır. Soğuk Savaş'ın doruk yıllarında ABD'de cadı avına çıkarılmasına solcuları yargılayan meclis komisyonunun adı "Amerikalı Karşıtı Faaliyetler Komisyonu" idi. Egemen ideolojiye sahip olmamakla suçlan-

manın akibeti, memleketinin destanını yazmış olsa da, Nâzım Hikmet örneğinde olduğu gibi “vatan haini” olmaktadır. Şiar, vatanını “sev ya da terk et”tir.

İktidarlar, bayrak, din ya da kahramanlarımız gibi ortak değerlerimizin arkasına gizlenip, özgürlüklerimizi kısıtlayarak rejimlerini ayakta tutar.

Türkiye’de askerle el ele verip darbeye 9 Mart’ta iktidar olmak isteyenler Mustafa Kemal’in kalpaklı fotoğrafını kullanırken, onlara karşı darbeye devleti ele geçiren 12 Mart Cuntası, Atatürk’ün mareşel üniformalı fotoğrafını simgeleştirmişti. Derken başka bir cuntanın başı, Kenan Evren, Amerika’nın sola karşı İslâm’ı kullanma projesinde yerini alıp elinde Kuran, memleketi turlayıp Atatürk’ün dinine bağlılığı üstüne nutuk atar oldu. Bugün de, bir yanda Atatürk’ü laikliğin kalkanı olarak kullananlar, diğer yanda Atatürk’ün dev portreleri altında poz veren İslâmcı bilinen iktidar sahnede. Her halükârda, kanunla da korunan simge kutsallaştırıldığından karikatürü bile yapılamıyor.

Simgelerin rejimle bütünleşmesi özgürlük yanlılarını da aldatır, hedef şaşırtır.

Don Kişot’un yeldeğirmenlerine saldırması gibi rejimin arkasına sığındığı simgelere saldırılır.

Simgeler tabulaştıkça özgürlük yanlıları da tabuları yıkmak için aynı simgelere odaklanır. Simgelere odaklandıkça, farkında olmadan kendi iç sansürünü, kendi tabularını geliştirir.

Oysa özgürlük simgelerle kalıplaşmak değil, onlardan özgürleşmektir.

Simgelerin nasıl kalebentleri olduğumuzu anlamaya, onları aşmaya çalışmaktır.

Bu kitaptaki yazılarla amacım, simgelerimizi yıkmak değil. Simgelerimize nasıl baktığımızı görebilmek, gündelik yaşantımızdan da yola çıkarak kendimize ayna tutmak. Başkalarının sarıldığı, kutsallaştırdığı, değer verdiği simgelere saldırmak bizi kutuplaştırıyor. Mesele tabuları yıkmak değil; neyi, kimi, nasıl tabulaştırdığımızı anlayabilmek. Çünkü kutuplaşmadan kurtulmanın yolu, kendimize, savunduğumuz değerlere farklı gözlemlerle bakabilmekten geçiyor.

Simge ne olursa olsun, at gözlüklerimizle bir simgeden yana olmak ya da ona karşı çıkmak, bizi taraflaştırıp olduğumuz yerde donduruyor. Düğmeye basarcasına simgelerimizi manipüle eden toplum mühendislerinin varlığını unutturuyor. Düşünce kalıplarımız da sabitleşiyor, hayatın, maddenin değişken, göreceli sürecini göremez oluyoruz. Simgelerimize sarıldıkça, başkalarının simgelerine saldırdıkça bize karşı oynanan oyunların oyuncuları oluyor, devlet sırrı denilen şeyin düşmanlardan değil asıl bizzat vatandaşlardan gizlenenler olduğunu unutuyoruz.

Simgelerimizin kutsallığına, dokunulmazlığına inanmak bizi son kertede başkalarının idamına kadar götürebiliyor.

Türkler için en kutsal simge Türkiye.

Hürriyet gazetesindeki köşesinde Rahmi Turan şöyle yazmış:

“Üç devrimci genç. Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan’ın idamlarının 36. yılında hâlâ tartışılan konu şu. ‘Ülkesini seven, elleri hiç kana bulaşmayan bu gençler neden idam edildi?’

40 yıl önce. Yıl 1968. Devrimci gençler Deniz Gezmiş’in önderliğinde yabancı güçlere savaş açmış, o tarihte İstanbul’a gelen Amerikan 6. Filosu’nun denizcilerini Dolmabahçe rıhtımında kovalayıp denize atmışlardı.

Gazeteci Ergin Konuksever devrimci gençlere soruyor: ‘Amerika’nın 6. filosunu niçin istemiyorsunuz?’

Cevap: ‘Amerikalı denizciler, dostluk için değil, kadın ihtiyaçlarını gidermek için İstanbul’a geliyor. Yüksek Kaldırım’da ki, Beyoğlu Abanoz Sokağı’ndaki genelevlere koşuyorlar. Biz onların Türkiye’yi genelev gibi kullanmasını istemiyoruz.’

Bu röportaj *Günaydın* gazetesinin birinci sayfasında yayımlandıktan sonra kıyamet koptu. Savcı, Ergin Konuksever’in, benim ve sözlerin sahibi öğrenci liderlerinin aleyhinde ‘Türkiye’ye genelev diyerek Türklüğe hakaret ettiniz’ iddiasıyla dava açtı.”

Gençlerin idamı için mecliste parmak kaldıran Süleyman Demirel ve yandaşları, “Türkiye’yi” savunuyordu.

Boğaziçi Üniversitesi’nde hocalık yaptığım yıllarda Millî Eğitim Bakanlığı (her ülkede bu kurumun adı “Eğitim Bakanlığı”-ken) bizde başında bir de “millî” ibaresinin olması başka bir

konu) için bir okul öncesi eğitimi projesinde benden, bir psikolog olarak, Türkiye’de anne babalara hitaben çocuklarını nasıl yetiştirmeleri gerektiğini anlatan bir el kitabı hazırlamam istenmişti. Yanlış hatırlamıyorsam, kitap bakanlık tarafından bir milyon basılacak, ülke çapında dağıtılacaktı.

“Ülkemizde nasıl çocuk yetiştirildiğini bilmiyorum. Ekip kurayım, farklı bölgelerimizde, köyde kentte nasıl çocuk yetiştirildiğini önce araştırayım,” dedim. Benden bekledikleri Batı psikolojisinin kalıplaşmış ilkelerine göre “demokratik kişilik iyidir, otoriter eğitim kötüdür” türünden çalakalem bir şeyler yazmamdı. Daha sonra kitabı bir başkası yazdı mı hatırlıyorum.

Gene aynı üniversitede, yedi yılda bir araştırma yapmamız için verilen sürede “Türkiye’de kimler deli olarak kabul edilmektedir”i anlayabilmek için ülke çapında bir proje geliştirdim. Son derece göreceli bir kavram olan deliliği tanımlamak için ülkemizde Amerikan Psikiyatri Birliği’nin ölçütleri kullanılıyordu. Üniversite kanununa göre bu izin yılımı “bilgi ve görgümü artırmak” için ancak yurt dışında geçirebilirdim! Çalışmamın konusunu değiştirmeye mecbur kaldım, Batı Avrupa’ya gidip Türk işçi çocuklarıyla beraber olup onlar üzerine bir kitap yazdım. Bugün Türkiye’de kime deli dendiği hâlâ Amerikan ölçütlerine göre belirleniyor.

Türkiye’yi, kendimizi, insanımızı tanımlıyor, oradan buradan edindiğimiz şablonlarla karışık bireysel tecrübelerimizle “biz buyuz” diyoruz. Üstelik modaymış gibi giyinip kuşandığımız ideolojilere, siyasi cereyanlara, dinî telkinlere göre şablon değiştire değiştire giderek kendimizi daha az tanıdık.

Ancak mesele “Biz buyuz,” diye kendimizi kalıplaştırmak değil, tersine kalıplaşmamak. Evrim sürecinde yerimizi görebilmek için, “Biz kimiz?” diye sormak. Soruyu tehdit olarak kabul etmek yerine, kendimizi sorgulamaya gerçek anlamıyla gönüllü olmak. Başkalarına “Sen de kimsin?” demek yerine gönülden kendimizi sorgulamak.

Kendimizi sorgulamakla varacağımız yer, sanıldığı gibi ay-nada çirkin yüzümüzle yüzleşmek değil. Belki de ondan korktuğumuz için sorgulamıyoruz kendimizi. Sorgulayamadığımız

için de belki aramızda Türklere özgü “Biz adam olamayız” sözüne inananlar çok.

Durmadan değişmekten, gelişmekten, çağdaşlaşmaktan, treni kaçırmamaktan söz ediliyor, önüne gelen bize farklı bir yarın vaat ediyor. Oysa azıcık da duralım. Kendimizi anlamaya çalışalım.

Sevgilimle yurt dışında ilk tanıştığımızda bana en çok nerede yaşamak istediğimi sorunca “Türkiye” diye cevap vermiş, “Neden?” diye devam edince “En çok küfrettiğim yer” demiştim. Aşırı sevgimizden, memleketimize düşkünlüğümüzden olsa gerek, günlük olayları dev aynasında büyütüp onlarla hop oturup hop kalktığımızdan, neredeyse her gün, bir gün öncekini unutturan yeni bir sorun yaratıyoruz. Yarattığımız herhangi bir sorunu çözmenin yoluysa ertesi gün başka bir sorun yaratarak onu unutmak. Böylece sorun çözmede kurumsallaşamıyor, her yeni sorunla sıfırdan başlıyor, sorun bağımlısı bir ülke oluyoruz. Dünyada Türkiye kadar çok anayasa değiştiren başka bir ülke var mı bilmiyorum.

Mesele Türkiye'nin kim olduğunu tanımlarken aşırı etkisi altında olduğumuz Batı'ya karşı çıkmak değil. Tersine özgürlük, insan hakları kavramlarının oluşmasında, din ve devletin ayrışmasında, Batı'nın da kritik katkı yaptığı evrensel kültürümüzü birlikte sahiplenebilmek. “ABD'nin etkisinden uzaklaşmalıyız” derken, totaliter ideolojilerin, dinî ve milliyetçi provakasyonların tuzağına düşmemek.

Türkiye, Batı'ya bağımlılığında, edilgenliğinde, aşağılık kompleksinde başka birçok ülkeden farklı değil. Farkı, iç çekişmelerinden kurtulup, evrensel değerlerin benimsenmesinde dünyaya öncülük etmesi olabilir.

Türkler, Orta Asya'dan çıkıp, sırtlarını geldikleri yere dönerek Batı'ya yönelirken, Doğu'ya bakan kapılarını da giderek kapattılar. Kimi Avrupalılar, bugün Avrupa Birliği'nin kapılarını zorlayan Türklere hâlâ Cengiz'in torunları diye bakarken, kimi Türkler de Cengiz'in Avrupa'yı dize getirmesine hasretle bakıyor.

Zamanı çoktan geçmedi mi kültürümüzün, geçmişimizin parçası olan Doğu'yla yeniden tanışmamızın? Doğu tarihi, fel-

sefesi, mimarisi, edebiyatıyla ilgilenmemizin? Dilimize İspanyolca'dan bunca roman çevrilirken acaba tek bir Hint romanı var mı Türkçe'ye kazandırılan? Onlar acaba dünyaya nasıl bakıyorlar diye merak eden kaç tane iktisatçımız, sosyoloğumuz, tarihçimiz var Doğu'ya giden?

Batı dostlarımızın, Doğu düşmanlarımızın yaşadığı yer mi?

Dünyada yeni oluşan dengeler açısından Türkiye kritik ve belirsiz bir noktada. Türkiye'yi Rusya, Çin ya da İslâm cephesinde görmek isteyenler de var, Vatikan'ın yoldaşlık yaptığı Avrupa-ABD cephesinde görmek isteyen de.

Ben ne Türkiye'yi, ne de kendimi, herhangi bir cepheleşme de taraflardan biri olarak görmek istiyorum; ne de iki ipte oynayan cambaz olmasını...

Tarafların hepsi çıkarlarıyla, sermayeleriyle, birbirleriyle pazarlıklarıyla, yoksulu yoksullaştıran, zengini zenginleştiren yaşam tarzlarıyla, mevcut dünya düzenine sınımsız bağlı. Kurulmakta olan ittifaklar bizi dünyalı olmaktan, dünyanın karşı karşıya olduğu sorunlarla uğraşmaktan alıkoyuyor.

Hele yeni kuşaklar tarihten yeniden hortlatılan dinî çatışmaların ne tarafı ne de kurbanı olmayı istiyorlar. Ne var ki meşruiyeti çökmüş bir dünya düzeninin getirdiği açlık, sefalet ve adaletsizlik, nice genci bu çatışmalarda saf tutsunlar diye provoke edenlerin işini kolaylaştırıyor.

Dünyamıza aitliğimizin yolunu kesen, "ille şu ol, bu ol" diye bize çeşit çeşit kimlikler biçen, haklı ve haksızın yol göstericiliğinde Tanrı'yı da alet ederek hadlerini aşanlar o kadar çok ki.

Geçmişin tecrübesi adına, geçmişin hatalarını çok tekrarladık. Avı, tarımı, teknolojiyi, hep yaşlılar aktardı gençlere.

Oysa bugün, türümüzün tarihinde ilk kez yaşlılar gençlerden öğrenmenin arifesinde.

Boston, Mayıs 2008

I.
BEN TÜRKÜM

TÜRKÜM

Türküm.

Japonya'daydım. Onlar kadar ben de Asyalıyım.

Dilim Korelilerin akrabası.

Soyadım Arapça. Nitelendiren demek.

Yengem Abdülaziz'in, babam Mustafa Kemal'in halasının torunu.

Selamünaleyküm dedim Kahire'de,

benim gibi Hacı torunlarıyla karşılaştığımda.

Balkanlar anamın, babamın doğduğu topraklar-

Baba tarafından Filibeli, annemden Ustrumcalıyım.

Kırım'dan sülalece sürülmüşler, orada hemşerilerim var.

Boston'da doğdum, beyzbol oynadım, severim.

Kilisede şarkı söyledim, havrada ayine katıldım.

Küba'da beni kardeş ilan ettiler.

Havana'da Atatürk heykeli var, "Sen bizdensin, anti-emperyalistsin," dediler.

Yahudi, zenci, İskandinav, Katolik akrabalarımın buluştuğum geçen sene San Francisco'da Şükran Günü'nde.

Din, ideoloji, ırk, gözetmez Uluslararası Af Örgütü.

Onlarla çalıştım herhangi bir dünya vatandaşı gibi.

Geçenlerde Kazakistan'da buldular. Adı Niyazi.
DNA'sına... göre Avrupalılar da, Amerikalılar da soyundan
türemiş.

Artık kesinleşti.
Afrika'dan yola çıkmış 50.000 yıl önce birkaç bin kişi.
Onlar hepimizin atası.

Dünya vatandaşı olmak çoğumuza ürkütücü.
Bana acı, gülünç gelen ise şu-
Ben Türküm ya,
Türklüğümden şüpheye düşenler.

ANNEMİN MEMLEKETİNDEN AYRILIŞI

Annem anlatmıştı:

“Bir gün evde büyük bir telaş ve üzüntü vardı. Ninemin kiracısı olan kaymakam, aileye gelecek istilanın kaçınılmaz olduğunu, bu istilanın getireceği korkunç ve dehşetli olayları anlatmış.

Hep beraber kaymakamın evine gittiğimizi hatırlıyorum. İlk defa telefonu orada görmüştüm. Belki Üsküp'te daha bilinen bir şeydi ama sanırım Ustrumca'da telefonu olan tek insan oldu. Şaşkınlıktan açık gözlerle onun son dakika haberlerini alabilmek için telefonun kolunu çevirmişti. Aldığı haber üzerine hemen ailenin kadınlarının ve çocuklarının kaçmasına karar verilmişti.

Bir sabah, gün doğmadan altı kişi; annem, hanım yengem, ben, dayımın iki oğlu ki biri daha bebek ve bir de genç bir evlatlık, çıkınlarımız elimizde atlara bindirildik. Biz çocuklar ata binmenin sevinciyle Hacı Babamın evinden bir daha oraya dönmek üzere ayrıldık. Beş yüz yıla yakın bu topraklarda yaşamıştık. Ama ata binmenin, yola çıkmanın sevinciyle bunun ne karanlık bir gün olduğunu ve ne doğuracağını o zaman hiçbiri bilmiyorduk. Sonradan öğrendiğime göre, kaymakamın genç kadınların kaçmasını istemesinin nedeni, düşman kuv-